

Entrevista a José Enrique Ruíz Domènec, catedràtic d'Història Medieval de la UAB

José Enrique Ruíz-Domènec és catedràtic d'Història Medieval de la UAB i director de l'Institut d'Estudis Medievals. L'Associació d'Amics de la UAB l'ha entrevistat amb motiu de la presentació del seu últim llibre, *Europa. Las claves de su historia* (RBA) el 14 de juny passat a la torre Vila-Puig. Recentment el llibre ha estat seleccionat com l'únic espanyol pel patronat que atorga *Le prix du livre européen* entre els set aspirants de tota Europa a rebre el premi d'assaig.

En quin moment sorgeix la consciència de ser europeus?

És un fenomen llarg de l'alta edat mitjana, entre els segles III i IX, que sorgeix de l'encontre entre diverses civilitzacions i que coincideix amb la descomposició de l'imperi romà, l'arribada dels pobles germànics, eslaus, de les estepes... A partir de s. VII i VIII hi ha textos que parlen de l'existència de pobles europeus en el sentit cultural i polític. La presa de consciència d'Europa com a realitat cultural i política s'intensifica amb l'expansió de la cultura àrab al llarg del Mediterrani i l'ocupació de velles terres romanes.

Existeix un "esperit europeu" o Europa és producte de les contingències polítiques territorials?

Europa neix com un mosaic de cultures, però hi ha elements comuns de la cultura europea que són transversals i afecten per igual pobles del Mediterra-

ni, eslaus, bàltics... En els segles de l'alta edat mitjana es van configurar matrius culturals pròpiament europees. Els trets diferencials de cada nació van ser molt marcats però sempre amb la consciència que Europa estava per sota de les diferències nacionals, cosa que s'ha recuperat els últims anys, amb una política comuna, una economia comuna, un mercat comú...

Utilitza la frase de Bernard de Chartres "Som com nans damunt de les espatlles de gegants" per dir que Europa és la relectura dels clàssics...

Els medievals tenien com a principal valor retòric la ironia, això ha marcat molt l'esperit europeu, la frase volia dir que Europa té arrels en el món clàssic i que en cada moment crucial de la seva història ha utilitzat el llegat grecoromà com a arma per al seu propi desenvolupament econòmic, cultural i d'idees.

Els gegants són els clàssics que llegim, però la ironia és que l'interpret dels clàssics es converteix ell mateix en un clàssic. Europa es construeix recuperant el millor del seu passat.

El cristianisme és la columna vertebral d'Europa, en quin sentit ens influeix en el present?

En els segles IV, V i VI, el gran mestissatge de pobles que es produeix va requerir d'un element articulador, que va procedir de les elits del cristianisme, tant de la part administrativa, amb la creació de diòcesis, com organitzativa de la societat, creant un ordre moral i fixant codis de conductes. La qüestió fonamental és que el cristianisme ha anat evolucionant al llarg de la història. I aquest es el repte actual, a partir del s. XVIII la societat europea presenta credencials laiques i ja sap organitzar-se sense necessitat de l'aparell religiós. Al principi del s. XXI les comunitats cristianes són conscients que el seu paper no és crear un ordre social perquè ja ho fa l'estat, i això permet l'obertura i la llibertat religiosa. Ara que recuperem altres formes religioses, com l'Islam o grups humans que se senten budistes o confucianistes, la religió s'ha convertit en una opció grupal i personal, i no d'ordre social.

En aquest sentit, el laïcisme que va sorgir com un crit de llibertat no pot esdevenir una limitació per al diàleg?

No, l'estat neix amb una reglamentació interna garantista

en creixement i desenvolupament que és el que anomenem democràcia, per això vinculem els procediments d'ordre laic amb l'emergència d'un estat consolidat i un sistema de govern democràtic que permet la llibertat individual, i, fins i tot, la discrepància amb la majoria. L'estat posa unes bases de concòrdia civil i la societat les referenda. Però per molt respecte a les minories que hi hagi, no podem permetre la transgressió del sistema de convivència: el terrorisme, l'assassinat personal o grupal..., perquè és un atemptat a la convivència col·lectiva. Europa es va curar de l'estat confessional gràcies a la Guerra dels Trenta anys, que li va demostrar que les guerres de religió no porten enlloc. La història vacuna.

El naixement de l'Islam va consolidar el projecte europeu?

Hi ha moltes maneres d'entendre el llenguatge del Profeta, i aquesta complexitat fa que els europeus percebin l'Islam com a element d'atracció i mirall. D'aquí prové la idea que pot ser l'adversari, i en algun moment Europa l'ha convertit en enemic. Europa supera els errors des de dins: colonialisme o totalitarismes que han sorgit com a mitjà de resoldre problemes socials, equivocacions que han provocat milions de morts. Europa aprèn ràpid dels seus errors, sap generar diàleg, i parteix de la base que totes les idees són bones sempre que es col·loquin en el debat intel·lectual.

En el llibre afirma que el culte a la dama dels trobadors posa de manifest que Europa no ha ocultat la

dona, quin és el paper de les dones a Europa?

El marc que Europa hereta té una diacronia molt perjudicial pel gènere femení: l'espai públic és masculí, l'espai privat es femení. La dona regenta l'espai d'aquesta quotidianitat rítmica i fatigosa de fer coses, per exemple les tasques de la casa. L'edat mitjana va transgredir aquesta norma creant nous espais perquè la dona passés a formar part de l'espai públic en diversos àmbits, des del dret al treball fins intervenir en la cultura i dinàmica de les idees. Això va revolucionar la societat i va donar una identitat a Europa front altres civilitzacions.

El naixement de la ciència moderna ha influït en el concepte d'art europeu de la modernitat?

Europa hereta molta tradició clàssica del món àrab, així com de l'Índia, Xina, entre altres, però descobreix que li fa falta crear un mètode per articular sabers molt diversos que és el mètode científic, i crea el llenguatge universal de la matemàtica i un procediment d'anàlisi del cosmos també universal que és la física. Amb eines tan poderoses, en dos segles la ciència es va convertir en una arma de la cultura europea i es va difondre en molts camps perquè millora l'esperança i el nivell de vida. Pel que fa a l'art, la pintura moderna va assumir extraordinàriament les transformacions científiques, per exemple en la perspectiva, veiem també aquesta sensibilitat per la ciència en corrents com l'abstracció o l'informalisme matèric.

Al final del llibre apareix la idea que l'educació és la

gran assignatura pendent de resoldre al s. XXI...

Els organismes internacionals afirmen que el futur d'Europa depèn de si el seu sistema educatiu està a l'altura dels seus reptes i exigències. Si no, es convertirà en un parc temàtic i es degradarà. Sense educació estem perduts, l'ensenyament de mala qualitat és a llarg termini la ruïna d'una civilització. L'educació és un tema massa seriós per deixar-lo en mans de buròcrates, s'ha de deixar en mans dels professionals de l'educació. Europa té el repte d'evitar bosses de pobresa educativa. Necessitem revisar l'educació superior perquè és la que genera els professors, l'educador que educa. La clau és una transformació que ens demana el s. XXI.

Què es pot fer des de la Universitat?

L'Autònoma hauria de comprometre's en aquest gran canvi, tenim suficients figures al campus per fer-lo, tenim les perles però hem de fer el collaret. Es tracta d'organització, estructuració i sensibilitat, ja que els pròxims quinze anys a Europa seran decisius, atès que la generació que fa la transició política a Espanya i Europa oriental està a punt de desaparèixer. Per tant, hem d'oferir-nos per fer-ho millor. És un criteri d'excel·lència, no hem de fer-ho per por o correcció política, ho hem de fer per convicció, perquè ho hem après. Ara hi estem a temps. I aquest és el motiu pel qual he escrit el llibre, per explicar en poques pàgines qui ha estat Europa, qui és i què vol ser •